

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

תגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מדוע פתח רבי אליעזר בפרשת פרה אדומה תחילה? (מאמר מתוך נחלת שדה תנאים ואמוראים ח"ב כ"י)

ישב לו אליעזר והיה בוכה. אמר לו הרב: מפני מה אתה בוכה? אמר לו, שהעמדתני לפניך כאדם שהוא מעמיד מלפניו מוכה שחין. אמר לו: בני, כשם שעלה ריח פיך מלפני, כך יעלה ריח חוקי תורה מפיך לשמים.

אמר לו: בן מי אתה? אמר לו: בן הורקנוס. אמר לו: והרי אתה בן גדולי עולם ולא אמרת לי? חיך אתה סועד אצלי. אמר לו: כבר סעדתי באכסניה שלי. אמר לו: ואצל מי אתה מתארח? אמר לו: אצל רבי יהושע בן חנניא ורבי יוסי הכהן.

שלח רבן יוחנן ושאל את רבי יהושע ורבי יוסי: אצלכם סעד אליעזר היום? אמרו לו: לא, והרי כבר שמונה ימים שלא טעם כלום?! הלכו ומצאו שהיה אוכל אדמה.

והנה, בניו של הורקנוס אמרו לאביהם, עלה, לך לירושלים ונדה את בנך אליעזר מנכסיך, ועלה לו לירושלים לנדותו, ומצא שם יום טוב לרבן יוחנן בן זכאי, והיו כל גדולי המדינה סועדים אצלו.

הלכו וסיפרו לרבן יוחנן שאביו של רבי אליעזר בא, אמר להם: עשו לו מקום והושיבו אותו ליד העשירים. נתן רבי יוחנן את עיניו ברבי אליעזר ואמר לו: אמור לנו דבר אחד מן התורה! אך רבי אליעזר התבייש לדבר בפני רבו, ולכן עזב רבן יוחנן בן זכאי ויצא החוצה.

מיד פתח רבי אליעזר את פיו והיה דורש ופניו מאירות כאור החמה, וקרנותיו יוצאות כקרנות משה רבינו, ואין אדם יודע אם יום או לילה. היה רבי אליעזר יושב ודורש ואביו עמד על רגליו, כיון שראה שאביו עומד על רגליו נבהל, אמר לו: אבא שב לך, שאיני יכול לומר דברי תורה ואתה עומד על רגליך.

לאחר הדרשה בא רבן יוחנן ונשק לו על ראשו ואמר: אשריכם אברהם יצחק ויעקב, מי יצא מחלציתם! אמר לו הורקנוס אביו: לא היה צריך לומר אשריכם אברהם יצחק ויעקב מי יצא מחלציתם, אלא "אשרי אני מי יצא מחלצתי".

אמר הורקנוס לבנו: בני לא באתי אלא לנדותך מנכסי, ועכשיו שבאתי וראיתי השבח הזה, הרי אחיך מנוודים מנכסי, והם נתונים לך במתנה. אמר לו בנו: אילו קרקעות בקשתי מלפני הקדוש ברוך הוא, היה לפניו ליתן לי, ואלו כסף בקשתי היה לפניו ליתן לי, אבל לא בקשתי מהקדוש ברוך הוא אלא שאזכה לתורה בלבד.

מאיךך, הגמרא בשבת (קד). מביאה: "אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי: אתו דרדקי האינדא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו: אלף בי"ת - אלף בינה, גימ"ל דל"ת - גמול דלים..."

על גמרא זו מעירים בעלי התוספות: "אל לרבי יהושע בן לוי אתו דרדקי כו' - בירושלמי ובבראשית רבה (פ', א) קאמר דרבי אליעזר ורבי יהושע הוו מאותן דרדקי, וחולק על הש"ס שלנו. והא דאמר בפרקי דרבי אליעזר שלא למד רבי אליעזר תורה אלא עד שהיה גדול, היינו שלא עסק עד שנעשה גדול".

תוספות מסבירים, שלפי התלמוד שלנו, אותם 'דרדקי' שדרשו את האותיות, היו בימי רבי יהושע בן לוי, ולא בתקופת רבי אליעזר, אך תוספות מעירים, שלפי התלמוד הירושלמי, ומדרש בראשית רבה, היה המעשה בתקופה קדומה יותר, ורבי אליעזר ורבי יהושע, היו מאותם הילדים.

בפרשתנו פרשת חוקת אנו למדים על מצות פרה אדומה, חכמינו במדרש תנחומא (פרשת חוקת סימן ח') מביאים שיחה שהיתה בין משה רבינו אל הקב"ה: בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה, רבי אליעזר בני אומר (פרה פ"א מ"א), עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים, אמר משה לפניו, רבונו של עולם! העליונים ותחתונים שלך הן ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם? אמר לו הקב"ה: צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו: רבון העולמים! יהי רצון שיהא מחלצתי, אמר לו: חיך שהוא מחלצתי, הדא הוא דכתיב (שמות יח-ד) ושם האחד אליעזר, ושם אותו המיוחד אליעזר.

על פי דברי מדרש זה ביאר הצ"ח (עמ"ס ברכות ב.) מדוע רבינו הקדוש פתח את המשניות עם התנא רבי אליעזר: "מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר". וז"ל: "נראה לי שרבינו הקדוש רצה לעשות נחת רוח למשה רבינו, והתחיל תורה שבעל פה במשנת רבי אליעזר, דאיתא במדרש שמשך רבינו בשעה שעלה למרום, שמע שהקב"ה אמר אליעזר בני אומר פרה בת שתיים, והתפלל משה רבינו יהי רצון שיצא זה מחלצתי, ואמר לו הקב"ה חיך שיצא זה מחלצתי, ולכן נתכוין רבינו הקדוש להתחיל תורה שבעל פה במשנת רבי אליעזר, שיצא מיוצאי חלציו של משה רבינו".

אלא שעדיין צריך ביאור, מה ראה רבי אליעזר לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה?

מובא בתחילת פרקי דרבי אליעזר: מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס שהיה חורש את שדותיו של אביו. והנה באחד הימים ראהו אביו שהוא יושב ובוכה. אמר לו אביו: למה אתה בוכה? השיב לו בנו: איני בוכה אלא מפני שאני רוצה ללמוד תורה. אמר לו: והרי אתה בן עשרים ושמונה שנה (באבות דרבי נתן פ"ו מ"ג מובא שהיה בן כ"ב שנה ועיי"ש עוד כמה שינויים) ואתה רוצה ללמוד תורה? קח לך אשה והוליד בנים, ותוליך אותם לבית הספר ללמוד תורה.

עברו שבועיים ואליעזר לא טעם כלום, עד שנגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב ואמר לו: בן הורקנוס! מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שאני רוצה ללמוד תורה. אמר לו: אם אתה רוצה ללמוד תורה, עלה, לך לירושלים ולך אצל רבן יוחנן בן זכאי.

עמד ועלה לו לירושלים והלך אצל רבן יוחנן בן זכאי. כשהגיע אליו, ישב לפניו והיה בוכה. אמר לו הרב: מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שאני מבקש ללמוד תורה! אמר לו: בן מי אתה? ולא רצה אליעזר להגיד לו. אמר לו הרב: האם למדת קריאת שמע, או תפילה, או ברכת המזון? אמר לו: לא. עמד רבי יוחנן ולמדו שלושתן.

לאחר שלמד ברכות ותפילה, ישב לו אליעזר והיה בוכה. אמר לו: מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שאני מבקש ללמוד תורה. עמד ולמדו תורה, והיה אומר לו שתי הלכות כל ימות השבוע, ובשבת היה חוזר עליהן ומדבקן.

עברו שמונה ימים ואליעזר לא טעם כלום, עד שעלה ריח רע מפיו, ורבן יוחנן העמידו מלפניו מפני שלא יכול היה לסבול את הריח.

נמצא אם כן שרבי אליעזר בתחילת דרכו למד את התורה הקדושה ואף אמר בה חידושים, אלא שלפתע איבד את הכל, כנראה שעזב את לימוד התורה לטובת טיפול בשדותיו של אביו הורקנוס, ונתקיים בו "אם תעזבני יום יומיים אעזבך", ומחמת כן שכח את כל תלמודו, עד שדברים בסיסיים כקריאת שמע ברכת המזון ותפילה הוא לא ידע.

אדם אחר מחמת כן היה בא לידי יאוש, ומאמין לדברי אביו שממנו כבר לא יצמח תלמיד חכם ואולי כדאי להשקיע בבניו שלפחות הם יצאו תלמידי חכמים. אולם רבי אליעזר אינו מתייאש וחוזר לעסוק בתורה הקדושה, ופותח תחילה בענייני פרשת פרה אדומה, שהיא מסמלת את הטהרה, כי פגעה בו מידת השכחה, ואם הוא רוצה זיכרון הוא חייב ללמוד מתוך טהרה. כי טהרה מביאה לידי זיכרון, ואילו שכחה באה מחמת טומאה.

לכן נאמר אצל פרשת פרה אדומה: "זאת חוקת התורה", "זאת ראשי תיבות: זכור אל תשכח, כי על ידי פרה אדומה היינו הטהרה, יזכה לזיכרון.

מעתה נבוא ונבאר מדוע פתח רבינו הקדוש את המשניות עם התנא רבי אליעזר, שכן רבינו הקדוש פתח את המשנה שזמן חיוב קריאת שמע של ערבית תלוי בכניסת הכהנים לאכול בתרומתו, היינו שמדובר בכהנים שנטמאו ואסורים באכילת תרומה, וכשטבלו עדיין אינם יכולים לאכול עד הערב שמש. כלומר רבינו הקדוש בחר ענין זה כדי ללמדנו, שעיקר ההצלחה בלימוד התורה, זהו רק לימוד תורה בטהרה, וכשכא האדם להתעסק בתורה ומתחיל את המשנה, ילמד מיד על ענין הטהרה. לכן גם בחר רבינו הקדוש לפתוח עם התנא רבי אליעזר שלימודו בתחילה היה בענין פרה אדומה, שאף הוא לימדנו בזה את חשיבות לימוד תורה בטהרה (ואחד מן השומעים העיר, כי מטעם זה אף תינוקות של בית רבן, פותחים איתם את לימודם במקרא, בלימוד חומש ויקרא עסקי טהרות, ללמדם שהעיקר הלימוד הוא בטהרה).

בענין רבי אלעזר בן עזריה גלגולו של שמואל הנביא

הגמרא בברכות (לא:), מביאה בענייניו של שמואל הנביא אחר שאמו חנה מקיימת את הבטחתה להקדיש את בנה למשכן אשר נמצא בשילה בראשותו של גלי הכהן, מביאה היא את שמואל בהיותו ילד קטן רק בן שנתיים, ויחד עם שמואל מביאה היא גם כמה קרבנות להודות לבורא עולם על הנס שנעשה עמה.

ומספרת הגמרא, אמר רבי אלעזר: שמואל מורה הלכה לפני רבו היה, שנאמר: "וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי", משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי? אלא, אמר להן עלי: קראו כהן, לייתי ולשחוט. חזנהו שמואל דהו מהדרי בתר כהן למישחט, אמר להו: למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט? שחיטה בזר כשרה!

איייתוהו לקמיה דעלי, אמר ליה: מנא לך הא? אמר ליה: מי כתיב ושחט הכהן? והקריבו הכהנים כתיב! מקבלה ואילך מצות כהונה, מכאן לשחיטה שכשרה בזר. אמר ליה: מימר שפיר קא אמרת, מיהו, מורה הלכה בפני רבך את - וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.

וכתבו התוספות, שאף על פי שעדיין לא למד שמואל תורה מפי עלי הכהן, שהרי רק באותו היום הביאה אותו חנה לשילה, מכל מקום כיוון שעלי גדול הדור היה לו דין רבו המובהק.

אתיא חנה וקא צוחה קמיה: "אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו'". אמר לה: שבקי לי דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה. אמרה ליה: אל הנער הזה התפללתי".

והיינו, עלי בא בהצעה לחנה, שכן זה ימות ובמקומו אתפלל ואביא לך ילד טוב יותר, אולם עונה לו חנה, "אל הנער הזה התפללתי" - אני רוצה רק אותו ולא יותר טוב. ומבאר המהרש"א: "אל הנער הזה התפללתי", שזה חביב לי שנוולד לי ע"י תפילתי משיוולד לי אחר על ידי תפילתך.

הגאון רבי יעקב פרדו זצוק"ל בספרו קהלת יעקב (בנו של רבי דוד פרדו ע"ה, אחיו רבי אברהם פרדו היה חתנו של החיד"א שהתחתן עם בתו של החיד"א מרת שמחה והחיד"א עיטר בהסכמתו את ספר קהלת יעקב) הקשה, הכיצד עלה על דעתו של עלי הכהן להעניש במיתה קטן בן שנתיים משום שעבר על איסור של מורה הלכה בפני רבו, הלוא קטן הוא?

וביאר, מכיון ששמואל היה נכדו של קרח שחלק על משה רבינו, ולכן ראה עלי שיש בשמואל שורש רע שיקום ויחלוק בעתיד על רבותיו, לכן אמר, עדיף שימות זכאי ואל ימות חייב, ובפרט על פי מה שגילה האר"י הקדוש שעלי הכהן היה גלגולו של אהרן הכהן, ולכן פטירתו היתה בצורה שהוא נפל ונשברה "מפרקתו" כדי לתקן את "וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל הָעַם אֶת נַזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהָרֹן" (כי תשא ל"ב, ג').

וממילא עלי שהוא אהרן זוכר היטב את מעשיו של קורח, ושמואל לא היה גלגול של קורח, אדרבה הוא התיקון שלו. וכיון שבהיותו בן

שנתיים הוא כבר חולק על עלי הכהן, אמר לאמו, כדאי לשלוח אותו לארץ החיים.

ומוסיף רבי יעקב פארדו לבאר על פי מה שכתב האריז"ל (הובא בחיד"א בספרו מדבר קדמות מערכת ש' אות ו') שהתנא רבי אלעזר בן עזריה היה גלגולו של שמואל הנביא, לכן בהיותו בגיל שמונה עשרה הוא אומר: "הרי אני כבן שבעים שנה" (ברכות יב:), כיון ששמואל הנביא נפטר בגיל חמישים ושתיים ובתוספת שמונה עשרה שנות חייו של רבי אלעזר בן עזריה, הרי לך שבעים שנה. וזהו שאמר עלי לחנה: "שבקי לי דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה". רב"א ראשי תיבות: רבי אלעזר.

והנה, הגמרא בברכות (י:), מספרת על "הנהו בריוני" יהודים רשעים שהיו בשכנותו של רבי מאיר והיו מרבים לצער אותו והתפלל עליהם רבי מאיר שימותו, אולם באה אשתו ברוריה ודרשה לו את הפסוק "יתמו חטאים מן הארץ" - חטאים ולא חוטאים, ולכן יש להתפלל עליהם שיחזרו בתשובה. עוד, שפיל לסיפיה דקרא: ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים - ורשעים עוד אינם? אלא, בעי רחמי עלויהו ולהדרו בתשובה - ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה.

[בענין כיצד ניתן להתפלל על יהודי שיחזור בתשובה והרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כבר עמד בזה המהרש"א וז"ל: "ויש לעיין בזה, דודאי באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה נחא, דאע"ג דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי אמרו (מכות י:): 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו', ו'הרוצה לטהר מסייעין לו' (יומא לט:), וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה הרי זה בכלל 'הרוצה לטהר' כו', אבל לבקש רחמים על חברו להחזירו בתשובה קשה, מה יועיל בקשתו, הא אמרינן 'הכל בידי שמים' כו'. ושאונו מתפללים 'והחזירנו בתשובה שלימה לפניך' [היינו, שכוללים את הרבים בתפילתנו שישובו בתשובה], לא קשה כל כך, כיון שהוא כולל את עצמו ולכן אין זו תפלת שוא, ונחשבת כתפילה הגונה", ומסיק המהרש"א: "ויש ליישב", ולא ביאר כיצד. ובדברי האריז"ל מצינו בכמה מקומות (שער רה"ק כד, ב; שער היחודים פרק ח"ח יחוד טז), שמועילה תפילת אחר שיעשה תשובה. וכתב בספר 'פרי עץ חיים' (שער העמידה פ"כ:): "שמעתי מהרמ"א (רבי משה אלשיך), ביקש ממורי זלה"ה על אודות בנו להחזירו בתשובה, וציווהו מורי זלה"ה שיכוין בתפילתו ב'השיבנו אבינו לתורתך' וכו' (ע"ש היחוד שציהו עליו לכוי), ושיאמר כך בברכה זו: 'הי רצון מלפניך יאר"א, שתחתור חתירה מתחת כסא כבודך, ותקבל בתשובה את פלוני בני, כי ימינך פשוטה לקבל שבים', ואכן "הועיל לו ושב לדת ישראל" (ראה שער רה"ק שם)].

כלומר נחלקו רבי מאיר וברוריה האם יש לקרב את פושעי ישראל ולהחזירם בתשובה, או שלא איכפת לך מהם ויש להתפלל עליהם שימותו ויאבדו מן העולם הזה והעולם הבא (ובמחלוקת זו נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע במסכת סנהדרין צ"ז).

והנה רבי שמעון בר יוחאי בתחילה אכן סבר שיש להמית את הרשעים, אולם לאחר מכן חזר בו, כמבואר בגמרא במסכת שבת (לג:): "חזו אינשי דקא כרבי זורעי, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה?! כל מקום שנותנים עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערכתכם. הדור אדול... יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערכתכם. נפקו... חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות... אמר ליה לבריה: חזי כמה חביבין מצות על ישראל! יתיב דעתייהו". ולכן בזוה"ק (וירא קה. מדרש הנעלם) הולך רבי שמעון לשיטתו ואומר: "מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם".

והנה שמואל הנביא נראה שהלך בשיטתה של ברוריה שיש להשתדל להחזיר כל יהודי ויהודי בתשובה לכל יחד ממנו נידח, שכן כאשר מצוה שמואל הנביא את שאול המלך להחרים את עמלק הוא אומר: "לך והחרמתה את החטאים את עמלק" (שמואל א' ט"ו י"ח) ודקדק בלשונו "חטאים" ולא חוטאים. הרי שאף שדיבר בעניינים של אומות העולם, דיבר שיש להכרית את עצמות החטא ולא את הרשע עצמו.

וכך כתב המב"ל בספרו בית אלהים (שער התפילה פרק י"ב) שתפקידו של הצדיק להתפלל על כלל ישראל שיחזרו בתשובה כדי שישפיע את ברכתו עליהם. ואחת ההוכחות היא מהנהגתו של שמואל הנביא, ושמואל הנביא כשרצה להתפלל בעד ישראל אמר להם, אם בכל לבבכם אתם שבים אל ה' הסירו את אלהי הנכר וגו', והכינו לבבכם אל ה' ועבדוהו וגו'. ויאמר שמואל קבצו את כל ישראל המצפתה ואתפלל בעדכם אל ה', ויקבצו המצפתה וישאבו מים וישפכו לפני ה' ויצומו וגו' ויאמרו חטאנו. ואמרו בירושלמי דתעניות, וכי מים שפכו? אלא ששפכו לבם כמים. אמר רבי שמואל: לבש שמואל חלוקו של ישראל, אמר לפניו: רבון העולמים כלום אתה דן את האדם אלא על שלא היו אומרים לפניך חטאתי, ואלו אומרים לפניך חטאתי וכו'. יער"ש מה שהרחיב בזה.

הרי לנו כי שיטתו של שמואל הנביא היא כשיטת ברוריה, שיש לקרב את החוטאים ולא להתפלל עליהם שיאבדו ח"ו.

בזה 'בוארו דברי קורח שאמר למשה ובינו: "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' מדוע תתנשא על קהל ה'" (ט"ז, ג), והיינו שהיא ראה את הנהגתו של נכדו של שמואל הנביא לקרב כל יהודי ויהודי, לכן סבר "כי כל העדה כולם קדושים".

ואכן רבי אלעזר בן עזריה שהיה הגלגול של שמואל הנביא, הולך אף הוא בשיטה זו, וכדברי הגמרא בברכות (כח). תנא אותו יום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיא, סלקוהו לשומר הפתח, וניתנה רשות לכל התלמידים ליכנס, שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי. ע"כ. הרי לנו שרבי אלעזר בן עזריה כשיטתו של שמואל שיש לקרב כל יהודי ויהודי לבל ידח ממנו נידח.

על פי יסוד זה יש לפרש את אמרתו של רבי אלעזר בן עזריה בפסחים (ק"ח): "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף".

מקשה על כך האלשיך הקדוש (פרשת בא י"ג, י"א): "אומרם 'קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', וכן באומרם (סוטה ב): 'קשה לזווגם כקריעת ים סוף', ומי לא ידע כי אפילו בריאת כל העולמות לא היו לפניו יתברך קושי, כי בלא עמל ובלא יגיעה ברא הקב"ה את העולם, כי 'בדבר ה' וכבר 'שמים נעשו' כמו שאמר ז"ל, ומה גם עתה קריעת ים סוף או מזונות האדם או זווגו?

ומתרץ האלשיך הקדוש, אך אין דבר קשה לפניו ית', זולתי ברצותו להיטיב לאיש ועוונותיו מעכבין, והוא יתברך שופט כל הארץ ולא יעוות משפט, ועל כן יציאת מצרים כי היו גוי מקרב גוי, ומה גם קריעת ים סוף אחר שהמרו על ים בים סוף (תהלים קו, ז) היה קשה, והוצרך חזק יד להכניע המתנגדים, על ידי חפשו יתברך זכויות קדומים מדם פסח ומילה, והפלגת רשעת פרעה ועבדיו, ועל הדרך הזה הוא ב'מזונותיו של אדם', שעוונותיו מקפחים מזונותיו, וכן בזיווגים 'קשה לזווגם', כי מי יזכה לבת זוגו, כי יתפרדו במעשיהם... על כן על שתי אלה אמרו קשים כקריעת ים סוף" (וכ"כ בכמה מקומות, ראה: בשלח טז, לו; שם יז, ח; כי תשא לב, יא).

וכן הוא במפורש בזוהר הקדוש (פרשת תרומה דף קע, והובא בעיון יעקב' עמ"ס פסחים שם), שמוסיף לכתוב: "ואפשר לרמוז בכתוב: 'נותן לחם לכל בשר' - בין רשעים ובין צדיקים, אין זה כי אם חסד ה' על ברואיו, וכן 'לגוזר ים סוף לגזרים' - לאנשים חטאים שהם גזרים מלשון ארץ גזירה - אשר נגזרו מארץ חיים במעשיהם, אין זה כי אם חסדו יתברך. ומזה הטעם יש לומר שלא נמסרו המזונות ביד המלאך, אלא מידו של הקב"ה - האלקים הרועה, לפי שאם היה על ידי מלאך לא היה מותר כלום, להזמין מזון לרשעים, אבל הקב"ה הוא זן ומפרנס לנפש כל חי, רעים וטובים".

והיינו, רבי אלעזר בן עזריה לשיטתו, שאין למדר את הרשעים ולהרחיקם, ולכן הקב"ה משפיע עליהם פרנסה וזווג אף שאינם ראויים מצד מעשיהם.

כמו כן רבי אלעזר בן עזריה לשיטתו אומר במסכת עירובין (סה). שיש לפטור את עם ישראל מן הדין, וזה לשון הגמרא: אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר (ישעיה נ"א, כ"א) "לֹכֵן שִׁמְעֵי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתִּי וְלֹא מִיַּיִן". מיתבי, שיכור - מקחו מקח וממכרו ממכר, עבר עבירה שיש בה מיתה - ממיתין אותו, מלקות - מלקין אותו, כללו של דבר הרי הוא כפיקח לכל דבריו, אלא שפטור מן התפלה? מאי יכולני לפטור דקאמר נמי מדין תפלה (ובנחלת שדה תנאים ואמוראים ח"א ערך רבי אלעזר בן עזריה ההכונה היא לפטור את ישראל לא רק מדין תפילה אלא מכל דין של מעלה. עיי"ש בהרחבה).

וזאת לשיטתו, לקרב כל יהודי ויהודי ואף רשעים, ולכן הוא מחפש כל מיני סיבות לפטורם מחומרת הדין, כדי שיוכלו לחזור בתשובה.

מביא ה"עץ יוסף" ב"עין יעקב" את דברי ה"נודע ביהודה" בספרו "צל"ח" על מסכת ברכות, שגם עלי ידע ששחיטה כשרה בזר, אלא שהכהנים היו נוהגים סלסול בעצמם לשחוט בעצמם במקום שאין שיהיו מצוה. כלומר הכהנים לקחו לעצמם גם את השחיטה, למרות שהיא כשרה בזר, כי רצו לזכות במצוה, וכל זה במקום שאין שיהיו מצוה, (כלומר שלא מעכבים מצוה אם צריך לחפש כהן שיוודע לשחוט כגון אם יש שוחטים כהנים וישראלים, הכהנים קודמים לישראלים). שמואל ראה שחיפשו כהן ולא היה כהן שיוודע לשחוט בנמצא, ונגרם "שיהיו מצוה", לכן אמר להם, ששחיטה כשרה גם בזר, כדי למנוע שיהיו מצוה.

כתוב ברמ"א (ס' כ"ה סעיף ב'), שאם תפילין מזומנים לידו ואין לו ציצית, אין צריך להמתין על הציצית אלא מניח תפילין, וכשמביאים לו טלית יתעטף בו. ומבאר ה"מגן אברהם" וכן הוא במסכת יבמות (לט). "כל שיהיו מצוה לא משהינן", אע"פ שיעשה אחר כך את המצוה בצורה משובחת ומבוחרת יותר

אומר ה"נודע ביהודה", התרחיש בבית המקדש היה כך, עלי אמר הביאו כהן לשם "הידור מצוה" שתהא שחיטת כהן. שמואל הקטן אמר הידור מצוה זה חשוב, אבל לא על חשבון עיכוב מצוה, כי אם

יש עיכוב צריך להביא ישראל שישחט, מניעת שיהוי מצוה עדיפה על הידור. יעו"ש המשך דבריו.

בזה נבוא ונבאר מה שאומר הפסוק על שמואל הנביא: "וְהַנְעִיר, נְעִיר" - ההסבר הפשוט הוא שאף שהיה נער קטן כבן שנתיים, התנערו כוחותיו השכליים ומידותיו הטובות לצאת מהכח אל הפועל.

אבל הכלי יקר מסביר מהו "והנער נער", שבדרך כלל תינוק יונק גם כשהוא נגמל מההנקה, עדיין קשה לו מאוד להיפרד מאמו והוא ממשיך ללכת לישון במטה של אמא שלו, כי הוא רוצה להרגיש את אהבה של אמא שלו אליו, ולפעמים זה נמשך גם כמה שנים. בא הפסוק ואומר ששונה הדבר אצל שמואל, "והנער נער" שמיד שסיימה אמא שלו חנה להניק אותו, הוא מיד נגמל ולא נכרך עוד אחריה, אלא התנהג כמו נער בוגר.

אבל הזוה"ק (פרשת תרומה דף קמח). אומר: "תלתא אינון דהוו נביאי מהימני ושמשו בכהונה, חד משה וחד אהרן וחד שמואל", כלומר יש שלשה שהיו נביאים וגם זכו לשמש בכהונה והם משה אהרן ושמואל, שכן משה שימש בכהונה במשך שמונת ימי המילואים. ממשיך ואומר הזוה"ק: שמואל זכה למעלת "נער" דכתיב "והנער נער", ובגין דקיימא בהאי דרגא ודאי הוא כמשה ואהרן, מאן דנטיל להאי "נער" וזכי ביה, זכי באינון דרגין עילאין דקיימן בהו משה ואהרן.

כלומר בגלל שזכה שמואל לדרגת "נער" לכן הגיע לכל דרגותיו הגבוהות, ולהיות שקול כמשה ואהרן. והכוונה היא מסביר הרמ"ק באור יקר, שמעלת "נער" הכוונה היא למידת היסוד, מידת הקדושה. שכיון ששמואל הנביא היה מושלם במידת הקדושה לכן זכה לכל השגותיו הגבוהות.

אולם לפי דרכינו יש לפרש "והנער נער" היינו שהיתה בשמואל את מידת הזריזות והתנהגות כנער, זריז ומהיר במלאכתו.

ובדבר זה המשיך רבי אלעזר בן עזריה שהיה גלגול של שמואל הנביא, שלשיטתו יש את ענין החיפזון בליל פסח מחמת שאכילת קרבן פסח הוא עד חצות לילה, ולכן יש להזדרז באכילתו.

נקודה נוספת בה רואים שרבי אלעזר בן עזריה הוא המשכו של שמואל הנביא, שכן שמואל הנביא הוא סמל הענוה ובורח מן הכבוד להיפך מזקנו קורח, וכמובא במשנת רבי אליעזר (פרק י', הובא בראשית חכמה שער הענוה פרק ז') "גדולה ענוה שנתגדל שמואל הנביא ע"ה, שהרי קראו המלאך ג' פעמים והיה סבור עלי קורא אותו, והיה מזדעזע וניעור משנתו לבוא אצלו ג' פעמים. שנאמר "ויוסף ד' קרוא שמואל בשלישית", ולא היה מתגאה ואומר, עד מתי יהיה זה קורא אותי ואני רץ ובא אצלו, ואילו היה ישן ולא היה עומד אבדה ממנו הנבואה הגדולה הזאת. ולא עוד אלא שהיה משוטט ממקום למקום לצורך ישראל ולא לצרכיו שנאמר "והלך מידי שנה בשנה", ולא עוד אלא כשאמר לו ישראל תנה לנו מלך ושפטנו, לא אמר להם הריני כמלך עליכם ואתם מבקשים מלך. ע"כ.

כמו כן דרשו חז"ל בתוספתא (ברכות פרק א') על כפילות האמירה "שמואל שמואל": הוא שמואל נשאר בענוותנותו קודם שדיבר עמו ה', הוא שמואל אחר שדיבר עימו".

הרי לפנינו כי שמואל בעל ענוה היה.

וכמו כן מצינו אצל רבי אלעזר בן עזריה את מידת הענוה, כי על אף שעלה לנשיאות, כשחזרו בהם חכמים ורצו למנות שוב את רבן גמליאל, ויתר עליה לטובת רבן גמליאל וסידרו ביניהם שרבן גמליאל ידורש שלש שבתות בחודש ואילו רבי אלעזר בשבת אחת, והסכים להשפיל את עצמו לדרוש רק בשבת אחת. ולכן נמנה רבי אלעזר בן השלשה שהניחו כתרם בעולם הזה ונחלו חיי העולם הבא (ירושלמי פסחים פ"ו ה"א).

הבהרה:

חידושים אלו שקראת בעלון זה הם מתוך ספר נחלת שדה תנאים ואמוראים ח"ב כת"י, בשביל להשיג ספר נחלת שדה תנאים ואמוראים ח"א, נא

ליצור קשר במספר: 0504145482

להאזנה לשיעורים בענייני תנאים ואמוראים:

0772618021 שלוחה 3

שבת שלום ומבורך